Het »Vrede op aarde«, waarin we op de Kerstdagen jubelen, *is* niet anders en *kan* niet anders zijn, dan dat God zijn toorn in Christus van ons afwendt, en ons zijn heiligen Vrede weer toekent.

Dr. A. K.

„Dat de geheele wereld beschreven zou worden".

[KERSTFEEST 1914].

> En het geschiedde in diezelve dagen, dat er een gebod uitging van den keizer Augustus, dat de geheele wereld beschreven zoude worden. Luk. 2 : 1.

Het trok alle eeuwen door, en het trekt nog steeds, zoo sterk de aandacht, dat Lukas het Kerst-Evangelie inleidt met een geheel onwillekeurige verwijzing naar het groote toenmalige wereldrijk.

Hij wil er op komen, hoe 't zoo uitviel, dat Jezus niet te Nazareth, maar te Bethlehem, in de stad Davids geboren is, zoodat hierin de aloude profetie van Micha vervuld werd. En nu wijst hij er op, hoe de Keizer van het Romeinsche Rijk, natuurlijk zonder aan zoo iets ook maar van verre te denken of 't te bedoelen, door een keizerlijke ordinantie, geheel onbewust, heeft medegewerkt om Gods raad te dienen. Alleen toch door zijn keizerlijke ordinantie zijn Maria en Jozef toen naar Bethlehem uitgetogen, iets wat ze anders zeer zeker niet hadden gedaan, daar Maria reeds verre op de dagen harer zwangerschap was gekomen, en het moederworden elken dag te wachten stond.

In Lukas' verhaal voelt men dan ook zoo tot in het kleine Gods raad en Gods bestel. Tot zelfs de Keizer van het Romeinsche wereldrijk werd in dienst gesteld, om Davids groote Zoon in de aloude stad van koning David te doen geboren worden.

En hierbij nu is nóg opmerkelijker, dat Lukas dit alles inleidt met er op te wijzen, hoe Keizer Augustus een gebod deed uitgaan, dat *heel de wereld* zoude beschreven worden.

Dit feit toch stelt 't ons zoo klaar voor oogen, hoe toen ter tijd de gedachte van Babels torenbouw weer was opgeleefd, en, zij 't ook op andere wijze, in vervulling was gegaan. Het was nu in drie werelddeelen tegelijk, in Europa, in Azie en in Afrika, één machtig wereldrijk geworden, en, ging van den keizerlijken troon te Rome een gebod uit, dan gold dit gebod *voor de geheele wereld*. Alle volk, alle natie had er zich aan te onderwerpen. Het bevel van dien éenen kroondrager te Rome beheerschte geheel ons menschelijk geslacht. Waar zijn woord uitging, had al wat adem had in geheel de bekende wereld te gehoorzamen. Het was één man, één wil, één rijk en in die keizerlijk gedachte van eenheid ging heel ons menschelijk leven op.

Wat sprak hierin nu anders, dan de heilige duiding op het Kindeke van Maria, dat van God geroepen was, om het eene Koninkrijk des Heeren, dat eens alle natien en volken omvatten zou, door zijn eerste komst op deze aarde te stichten, en straks door zijn tweede komst, bij de Voleinding, in glorie te doen uitbreken?

Na den val loopen uit het Paradijs twee lijnen.

Naar Scheppingsordinantie was ons menschelijk geslacht over de geheele wereld een, maar de val scheurde wat één was in zijn deelen. En nu moest 't toch weer één worden. Daarvoor nu ligt de lijn Gods in zijn raad bezegeld. De Christus zal 't Godstijk stichten, en in de Voleinding zal dat Godsrijk weer heel de wereld omvatten. Maar de mensch mist het geduld om dit doen Gods af te wachten. Hij wil en zal zelf een eenheid herstellen, en nu trekt de mensch zijn eigen lijn, die ons telkens weer op een wereldrijk doet uitkomen. En die twee, de lijn die God in zijn genade trekt, en die andere lijn door den wereldveroveraar getrokken, kruisen nu op een door God gegeven punt, en dat punt ligt in de Kribbe van Bethlehem. En ze kruisen elkaar zoo, dat niet God zich voegt naar den mensch, maar dat de mensch, zonder het te bedoelen of ook maar te vermoeden, de lijn Gods recht door doet gaan. Er ging een gebod uit van den keizer Augustus. Omdat dit gebod over heel de wereld uitging, had ook Maria het op te volgen. En zoo is de keizer in Gods hand het instrument geworden, om de geboorte van Messias in Davids koningsstad te doen plaats hebben.

Dit nu was nog slechts het uitgangspunt voor wat komen zou. De keizer droeg nog de kroon en hanteerde nog de scepter, terwijl het Kindeke van Maria, nog in doeken gewonden, hulpeloos in de kribbe werd nedergelegd. En toch, nu van achteren, langs den loop der historie op Bethlehem terug gezien, is niet alleen keizer Augustus ten grave gedragen, maar heel zijn wereldrijk te niet gedaan, terwijl omgekeerd voor den Koning van het straks komende wereldrijk, nu reeds, uit alle werelddeelen en uit alle volken, het Hallelujah der eere opgaat, en ze in milloenen en nogmaals in millioenen over heel de wereld verspreid zijn, die voor dien Koning van het machtige wereldrijk de knie buigen, en Hem, met Thomas, eeren als hun Koning en hun God.

Dit nu houdt vanzelf in, dat van de Kribbe ook de Missie uitgaat.

In de zalige harmonie van den Engelenzang, wordt de Vrede Gods niet aan één enkel volk, niet aan Israel toegezongen, maar aan alle natien en tongen. Of heet 't niet: Vrede op *aarde!* De vrede Gods die zich naar heel deze aarde, naar heel deze wereld toekeert.

Echo en terugslag hierop is Jezus eigen woord, vlak voor zijn Hemelvaart: »Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Gaat dan heen, onderwijst *alle volken, ze doopende*".

Alzoo niet volstaan met een kerk voor uw eigen volk. Heel anders, een wereldkerk moet 't zijn, voor alle volken, en wie Jezus toebehoort moet voor die Missie ijveren. Ook door scholen, ook door hospitalen, 't zij zoo, maar toch allereerst en als eindoel, om de zielen te bekeeren, om de personen te overtuigen, en onderdanen toe te brengen aan den Koning van het Godsrijk.

De geboorte van den Christus moet zich zonder einde door de geheele wereld herhalen. Hij moet geboren worden onder alle hemelstreek, in alle land, onder alle volk, en daardoor over geheel de wereld telkens opnieuw geboren worden in het menschelijk hart.

Naar het Keizerlijk bevel moest de geheele wereld *beschreven* worden. Dit doelde op persoonlijke inschrijving op de volkenlijst van het Keizerrijk, om aldus persoonlijk aan den Keizer verbonden te zijn, en persoonlijk voor de schatkist van het Rijk geld en gaven te offeren. En ook hierin was de beschrijving van Augustus slechts voorbeeld en begin van wat de beschrijving van de gedoopten voor Koning Jezus moet zijn.

Hoofd voor hoofd een iegelijk onzer tot den dienst van onzen Koning geroepen, niet enkel in de Missie, maar in de functie van alle krachten en talenten, en in het gebruik maken van alle gelegenheden die onze Koning ons toevertrouwt. Van Hem komt dit alles ons toe, Hem zal 't alles toegewijd zijn. En wie hierin te kort schiet, pleegt roof aan zijn Koning.

Ook in uw geldelijk bezit gaat dit door. Hoe luttel ge ook ontvangt, er is altoos een penning bij die Jezus toekomt, die voor zijn dienst, die voor zijn Missie, te offeren blijft.

Nog verder zelfs gaat dit door.

De beschrijving die Jezus als onze Koning telken jare opnieuw door zijn engelen laat uitrichten, geldt niet alleen de functie van uw talenten, en de offerande van uw goud of zilver, maar in hoofdzaak zelfs en allereerst uw eigen persoon, uw ziel en heel uw innerlijk wezen. Uw *ik* moet op het altaar voor Jezus nedergelegd, elken morgen en elken avond.

Ook in uw woning een huisaltaar voor uw Koning, en op dit altaar uw ziel, en de ziel uwer kinderen.

Ontbreke er niet een.

Dr. A. K.

Amsterdam, 18 Dec. 1914.

Nu we de meest belangrijke beslissingen der Synode, nl. die in zake het Doctoraat, de Zending, de herziening der Statenvertaling, de invoering van een Gereformeerden gezangenbundel en de declaratie omtrent den oorlog, besproken en toegelicht hebben, kunnen we de overige besluiten der Synode, voorzoover ze voor ons kerkelijk leven in het algemeen van belang zijn, is een slotartikel afdoen.

Voorop ga daarbij een drietal punten, dat ook blijkens de ingediende voorstellen in ruimer kring de aandacht had getrokken, n.l. het preeken van de studenten, de regeling van het emeritaat en het schrappen van leden, die niet meer kerkelijk meeleven. Nieuw waren deze punten niet, want ze kwamen reeds op meer dan eene Generale Synode ter sprake, maar de beslissingen door deze Synode genomen, bleken of in de practijk onvoldoende of stuitten bij meer dan een Kerk op ernstige bedenkingen. Toch kunnen we niet anders dan dankbaar wezen, dat de Synode van 's-Gravenhage bleef bij de principieele beslissing, die reeds vroeger genomen was omtrent elk van deze vraagstukken. Niets zou voor ons kerkelijk leven bedenkelijker gevolgen hebben, dan wanneer de eene Synode weer afbrak, wat een voorgaande had opgebouwd. Nadere aanvulling kan soms noodig wezen, ook om practische bezwaren te ondervangen, maar een voortdurend wisselen van gedragslijn, een laveeren nu eens naar rechts dan weer naar links, zou niet alleen ernstige schade toebrengen aan de continuïteit van het kerkelijk leven, maar alle gezag van de Synode ondermijnen en tot een zeer onverkwikkelijken partijstrijd aanleiding geven. Het voorbeeld van de Hervormde Synode mag hier wel tot ernstige waarschuwing strekken. Er wordt niet één principieele beslissing op deze Synode genomen, of de partij, die het onderspit dolf, spitst er zich al op, bij een volgende verkiezing de meerderheid om te zetten en het pas beslotene weer te-niet te doen.

Vandaar dat van eenige *vastheid van gedragslijn* bij de Hervormde Synode geen sprake is. Ze doet altoos weer denken aan Penelope, die al wat ze overdag had geborduurd, 's nachts weer uitrafelde en daardoor met haar werk nooit een stap vooruitkwam. Zelfs op politiek gebied, waar de partijstrijd volkomen gewettigd is, en telkens een nieuwe Regeering optreedt met geheel andere principieele inzichten, geldt als regel, dat hetgeen een vroegere Regeering in overleg met de Staten-Generaal besloten heeft, door een nieuwe niet omver wordt geworpen. Het kegelspel mag als tijdverdrijf zeer amusant wezen, maar geen ernstig staatsman zal de politiek als zulk een kegelspel beschouwen. En waar op politiek gebied als eerste maxime van elke goede regeerkunst geldt, dat het bestaande moet gehandhaafd, daar geldt dit in nog sterkere mate voor de Kerk van Christus, omdat hier van eigenlijken partijstrijd nooit sprake kan wezen. Oudtijds gold dan ook als vaste regel, dat wanneer een Synode na ernstig beraad een beslissing genomen had, ook al was dit bij meerderheid van stemmen geschiedt, de minderheid zich aan deze beslissing conformeerde, althans wanneer geen absolute en op Gods Woord gegronde bezwaren dit verhinderden. En zoo streng werd aan dezen regel de hand gehouden, dat het zelfs ongeoorloofd werd geacht een zaak, die eenmaal door de Generale Synode beslist was, straks opnieuw aanhangig te maken, tenzij dat men *nieuwe* argumenten kon aanvoeren, waarom deze beslissing niet juist was. De taak eener Synode is niet, om telkens weer af te breken wat haar voorgangster heeft opgebouwd. Alle stabiliteit in het kerkelijk leven zou dan te loor gaan.

Het is daarom, dat de Synode terecht besloot niet naar den wensch van de particuliere Synoden van Groningen, Overijsel en Drenthe, het *preekverbod voor de studenten* weer af te schaffen, maar veeleer, gelijk dit door de particuliere Synoden van Zuid-Holland ten N., Noord-Holland, Friesland ten Z. en Zeeland gevraagd werd, strengere bepalingen heeft gemaakt om de overtreding van dit gebod tegen te gaan. Er was toch door de particuliere Synoden, die de opheffing van dit preekverbod wenschten, niet een argument aangevoerd, waarom de Synode op haar vroeger besluit zou moeten terugkomen, en zelfs was geen poging beproefd, om de ernstige principieele bezwaren, die de Synode tot dit verbod hadden geleid, te weerleggen of te ondervangen. Hoezeer we dan ook begrijpen, dat vele Kerken, die verlegen zitten om hulp, gaarne van den dienst der studenten gebruik maken, en al ontkennen we allerminst, dat er ook voor de studenten zelf een goede oefenschool kan liggen in het optreden voor de gemeente om een stichtelijk woord te spreken, toch blijft het principieele bezwaar ook voor ons gelden, dat de Kerk niemand hiertoe verlof mag geven, zonder vooraf voldoende zekerheid te hebben verkregen, dat de betrokken persoon van harte de belijdenis der Kerk is toegedaan, en dat hij reeds genoegzaam gevorderd is om stichtelijk voor de gemeente te spreken. Zonder eenige keur, voor alle studenten de gelegenheid open te stellen om voor de gemeente op te treden, zou stellig ongeoorloofd wezen, en onze Gereformeerde Kerken hebben dit ook nooit en nergens toegestaan. En evenmin schijnt het ons juist, wanneer men deze keur uitsluitend in handen van de professoren zou leggen, gelijk de particuliere Synode van Groningen voorstelde. Of er daarom geen andere uitweg te vinden zou zijn, laten we thans in het midden. Ware langs kerkelijken weg een voorstel ter Synode gekomen om aan de studenten het optreden voor de gemeente te veroorloven, mits nadat ze twee jaar in de theologie gestudeerd hadden en door de classis een onderzoek naar hun rechtzinnigheid en donum concionandi ware ingesteld, zoo zou de zaak geheel anders hebben gestaan. Maar waar zulk een voorstel niet ter tafel was, kon de Synode niet anders, dan de bestaande regeling handhaven en strafbepalingen tegen de overtreders maken. Het is te hopen, dat thans niet alleen de studenten, maar ook de kerken zich aan dit verbod stipt zullen houden. Terecht toch is ter Synode opgemerkt, dat de schuld van de overtreding van dit gebod niet alleen bij de studenten schuilt, maar niet minder bij de Kerken, die deze studenten verlokken om van het Synodale verbod af te wijken. Het is dan ook de vraag, of de Classen, die nu geroepen zijn om de studenten, die dit gebod overtreden, te straffen, niet evenzeer verplicht zijn, die Kerken, welke de studenten toch noodigen, hierover ernstig te vermanen. Het gaat toch niet aan, dat een Synodale beslissing, die nu reeds ten derden male genomen is, door sommige Kerken eenvoudig op zij wordt gezet. Zulk een independentisme mag in de Kerk van Christus niet worden geduld.

Ook wat de *emeritaatsregeling* betreft, heeft de Generale Synode gelukkig zich niet laten verleiden om het spoor, dat op de Synode te Middelburg werd ingeslagen, te verlaten. Gelijk in het uitnemende rapport van Ds. Renkema werd aangetoond, getuigt het van groote ondankbaarheid, wanneer men om enkele practische bezwaren voortdurend tornen gaat aan een regeling, die niet alleen principieel de eenig juiste en geoorloofde is, maar die ook voor onze emeriti predikanten en hunne weduwen en weezen zoo kostelijke vrucht heeft afgeworpen. Niet één Kerkengroep in ons vaderland zorgt op zoo milde wijze voor haar emeriti-dienaren en hunne weduwen en weezen als de onze. En dat onze Gereformeerde Kerken dit op zoo voortreffelijke wijze doen kunnen, is alleen daaraan te danken, dat men radicaal gebroken heeft met de vroegere Generale Kas en teruggekeerd is tot het beginsel in Art. VIII onzer Kerkenorde uitgesproken, dat elke plaatselijke Kerk geroepen is voor haar emeriti dienaren te zorgen. Het zou dan ook onverantwoordelijk geweest zijn, wanneer de Synode deze regeling, die nu sinds de Synode van Middelburg ingevoerd is en die zoo kostelijk heeft gewerkt, plotseling weer geheel onderstboven ging werpen. Alle *zekerheid* zou daarmede voor het pensioen onzer predikanten wegvallen. De Generale Synode heeft dan ook geen oogenblik geaarzeld om met algemeene stemmen de bestaande regeling te handhaven, en de wensch mag wel uitgesproken, dat de Kerken nu dit punt niet weer ter Synode brengen. Het rapport van Ds. Renkema, dat in de Acta der Synode zal worden opgenomen, zal daartoe ongetwijfeld wel bijdragen. Het hoofdbezwaar, tegen de bestaande regeling ingebracht, dat de Kerken nu liefst jonge predikanten zouden beroepen en daarmede onrecht zou worden aangedaan aan de oudere predikanten, heeft op de Synode al bitter weinig indruk gemaakt. Er zijn gevallen genoeg aan te wijzen, waarin zeer invloedrijke Kerken in ons vaderland nog dienaren van gevorderden leeftijd hebben beroepen, en wanneer men een statistiek van de uitgebrachte beroepen opmaakte, zou wel blijken, hoe onjuist de voorstelling is, alsof alleen jongere predikanten nog beroepen krijgen. Bovendien mag niet vergeten, dat de voorkeur aan het beroepen van jongere predikanten gegeven volstrekt niet altoos aan de emeritaatsregeling is te danken, maar evenzeer aan de meerdere gaven, die God de Heere hun schonk. Slechts tegen een kwaad heeft de Synode gewaakt; waar haar ter oore was gekomen dat in enkele Kerken bepalingen waren gemaakt uitsluitend met het oog op de emeritaatsregeling, dat alleen predikanten beneden een zekeren leeftijd mochten beroepen worden, heeft de Synode daarover haar besliste afkeuring te kennen gegeven. Mochten er metterdaad Kerken gevonden worden, die zulke bepalingen gemaakt hebben, dan zullen ze haar thans zeker terugnemen, ook al was het alleen om allen schijn des kwaads te vermijden. De Synode heeft terecht uitgesproken, dat in een zoo heilige zaak als het beroepswerk finantieele overwegingen nooit den doorslag mogen geven. Daarmede zal, naar we hopen, de grief van sommige predikanten uit den weg zijn geruimd. Eerst wanneer het bleek, dat dit ernstige vermaan der Synode geen invloed uitoefende, zou de tijd gekomen zijn om tegen een dergelijk misbruik afdoende maatregelen te nemen.

En eindelijk heeft de Synode ook dezelfde vastheid van lijn gevolgd bij de *behandeling van leden onzer Kerken*, die niet geregeld onder de bediening des Woords opgaan en kerkelijk niet meeleven. Ook dit vraagstuk kwam reeds op meer dan één Synode ter sprake, en telkens heeft de Synode weer principieel uitgesproken, dat men zulke onkerksche leden niet eenvoudig »schrappen" of van het lidmaten boek afvoeren mocht, omdat daardoor een soort nieuwe censuur zou worden ingevoerd, die geheel in strijd is met de beginselen van onze Kerkenorde. Natuurlijk kan men geen censuur toepassen op iemand, die óf door een uitdrukkelijke verklaring óf door feiten, als bijv. door zich bij een ander Kerkgenootschap aan te sluiten, zich van onze Kerk heeft afgescheiden. In zulke gevallen blijft voor den Kerkeraad niet anders over, na ernstige vermaning, dan het feit dezer afscheiding te constateeren. Maar wanneer iemand nog verklaart lidmaat onzer Kerk te willen blijven, heeft de Kerkeraad niet het recht hem desniettegenstaande »van het lidmaatschap« »vervallen« te verklaren. Het eenige middel om dezulken, wanneer ze onkerkelijk wandelen, terecht te brengen, is dan vermaning, berisping en desnoods de censuur. Dat deze regel in de praktijk wel eens moeilijkheden kan opleveren, spreekt van zelf, vooral omdat het doorzetten der censuur met de volledige excommunicatie in zulke gevallen slechts zeer zelden geoorloofd zal wezen. Maar om deze moeilijkheden te ontgaan, mag in de Kerk niet een apart soort censuur worden ingevoerd, die nergens in Gods Woord ons wordt voorgeschreven en die, zooals de historie geleerd heeft, tot schromelijk misbruik aanleiding zou kunnen geven. We zijn daarom de Generale Synode dankbaar, dat ze, trots den aandrang van enkele particuliere Synoden, trouw bleef aan hetgeen door vroegere Synoden te dezen opzichte besloten was. Het zou metterdaad een afbuiging zijn geweest van de principieel Gereformeerde lijn, wanneer ze anders had gehandeld.

Waren de beslissingen, die de Generale Synode op dit drietal punten nam, slechts een handhaven van het vroeger reeds beslotene, tot op zekere hoogte kan dit niet gezegd van de besluiten der Synode over de positie der oefenaars, van de geestelijke verzorgers in stichtingen, van het publiek maken van de censuur in kerkelijke bladen, van het verband met de buitenlandsche Kerken, van de mogelijkheid van het herstel in zijn ambt van een persoon, die tot een anderen staat des levens was overgegaan, en van de geoorloofdheid om iemand als lid der Kerk aan te nemen, die op het pont van den kinderdoop van de Gereformeerde belijdenis afweek. Hoe belangrijk elk dezer beslissingen ook was uit kerkrechtelijk oogpunt, toch raken ze niet de algemeene belangen der Kerk en ze kunnen daarom hier veilig onbesproken worden gelaten. Wanneer straks de Acta der Synode gepubliceerd worden en daarin niet alleen de conclusies, die de Synode overnam, maar ook de rapporten zelf gepubliceerd werden, waarop deze conclusies gegrond zijn, dan kan iedere Kerk daaruit wel nagaan, welke arbeid ter Synode is verricht, om ook op deze punten tot een juiste beslissing te komen.

Ook over de vele tuchtgevallen, die op de Synode behandeld zijn, kunnen we hier het zwijgen bewaren. Slechts een dezer tuchtquaesties moge hier worden aangestipt, omdat ze in zekeren zin publiek eigendom was geworden en ook buiten onze Kerken zeer de aandacht had getrokken, nl. het gaval van Ds. O. Casemier, die indertijd wegens trouwelooze verlating van zijn dienst door de Classis Grootegast was afgezet en toen zijn lidmaatschap bij onze Kerk heeft opgezegd en tot de Hervormde Kerk is overgegaan. Over de al of niet wettigheid van dit vonnis heeft de Synode terecht geweigerd uitspraak te doen omdat Ds. Casemier, door aan de gemeenschap der Kerken zich te onttrekken, zelf elke mogelijkheid van redres zijner grieven had afgesneden; maar wel heeft de Synode gepoogd de droeve finantieele gevolgen van dit afzettingsvonnis eenigermate te verzachten. Het heeft ons verblijd, dat Ds. Casemier in een ingezonden stuk in de *Bazuin* openlijk verklaard heeft, dat hij na de beslissing van de particuliere Synode van Groningen en het besluit der Generale Synode zijn aanklacht tegenover de Gereformeerde Kerken terugtrok. Nog liever zou het ons geweest zijn, wanneer hij tevens erkend had, niet juist te hebben gehandeld, door in plaats van op de meerdere vergaderingen zich te beroepen, van de gemeenschap der Kerken zich te onttrekken om dan, na met schuldbelijdenis hierover tot onze Kerken te zijn weergekeerd, alsnog herstel van zijn grieven langs wettigen kerkelijken weg te zoeken. En in geen geval ging het aan, nu hij zelf den weg tot herstel zijner grieven had afgesneden, aan de Gereformeerde Kerken in het gemeen te verwijten, dat zij het onrecht, dat naar zijn overtuiging hem was aangedaan, niet uit den weg hadden geruimd

E voto Synodi.

De Generale Synode heeft met algemeene stemmen (behalve van een der praeadviseerende leden) den wensch uitgesproken, dat de Vrije Universiteit aan hen, die aan de Theologische School het candidaats-examen met goed gevolg hebben afgelegd, zonder vernieuwd candidaats-examen toegang zou verleenen tot het doctoraal-examen aan de Theologische faculteit der Vrije Universiteit.

De Senaat van de Vrije Universiteit heeft zich gehaast aan dezen wensch der Synode gevolg te geven. In zijn vergadering van 11 December j.l. werd met algemeene stemmen het besluit genomen, dat de bezitters van een diploma of getuigschrift, dat zij met goed gevolg propaedeutisch en candidaats-examen in de Theologie aan de Theologische School der Gereformeerde Kerken in Nederland hebben afgelegd, vrij worden gesteld van de verplichting tot het afleggen van deze examens aan de Vrije Universiteit. De Senaat der Vrije Universiteit gaf dus meer nog dan de Synode als wensch uitsprak, want hij nam onder de vrijstellingen ook het propaedeutisch examen op.

Meedeeling van dit besluit is geschied aan Curatoren der Theologische School, die dit zeker wel officieel ter kennis van de professoren en studenten der Theologische School zullen brengen.

Dat we in dit besluit van den Senaat ons van harte verheugen, behoeven we wel niet te zeggen. Het struikelblok voor de studenten te Kampen, die aan de Vrije Universiteit hunne studies wilden voortzetten, is daarmede uit den weg geruimd. Ook zal deze beslissing, naar we hopen, er veel toe bijdragen, dat de verhouding tusschen de Theologische School en de Vrije Universiteit vriendelijker worden zal. Bovendien is nu eene grieve, die reeds lang bij velen bestond, gelukkig weggenomen, en de Kerken hebben opnieuw kunnen zien, hoe gaarne de Vrije Universiteit aan haar wenschen tegemoet komt.

Aanvaarding van het lectoraat door den heer Buitendijk.

De heer F. J. J. Buitendijk, die voor de groote vacantie tot lector in de algemeene biologie aan de Vrije Universiteit benoemd werd, maar wegens vervulling van zijn militairen plicht hiertoe nog niet in de gelegenheid was, heeft j. l. Zaterdag zijn ambt aanvaard door in de Theologische faculteitszaal der Vrije Universiteit voor Curatoren, Professoren en studenten een openbare les te houden, die tot onderwerp had: *de energetische beschouwing der hoogere verschijnselen.*

De verwondering — aldus spr. — is de grondslag der wetenschap. En evenals elk mensch nog ten hoogste verwonderd is, wanneer hij nadenkt over den rijkdom en de geheimzinnigheid van de verschijnselen van al het levende, hebben ook de wijsgeeren van alle eeuwen in hunne systemen de verklaring gezocht van de feiten der levende natuur.

Het kwellende van het levensraadsel ligt in de eerste plaats in de wonderlijke eenheid van geest en stof, van lichaam en ziel. Om deze tegenstelling te verklaren, heeft men allerlei pogingen aangewend, zoo ook in het energetisme van Ostwald.

Volgens deze leer bestaat er niets dan energie en zijn alle verschijnselen energetisch onderworpen aan de energiewetten en uit deze te verklaren.

Voor alles wordt stilgestaan bij het energiebegrip in natuurkundigen en wijsgeerigen zin, waarbij het blijkt, dat het begrip energie niets in zich sluit, dat een energetisch-monisme als wereldbeschouwing aanprijst, integendeel kan men zich geen werkzaamheid indenken, zonder iets, dat hiervan de voortbrenger is. Ook kunnen de begrippen voelen en denken nooit uit het energiebegrip worden afgeleid, zoodat een oppervlakkige beschouwing der levensverschijnselen reeds het energetisme als monisme weerlegt.

Wij beschouwen dus alleen de stoffelijke levensverschijnselen nader van energetisch standpunt en dienen dus na te gaan, of deze stoffelijke levensverschijnselen aan de wetten der energie zijn onderworpen en hieruit verklaard kunnen worden.

Het blijkt nu, dat de 1e wet, die van het behoud der energie, op tweerlei wijze is op te vatten. In de eerste plaats kan men haar formuleeren door te zeggen, dat bij elk natuurgebeuren een bepaalde hoeveelheid energie in een aequivalente hoeveelheid van een anderen energievorm overgaat. Dit is het aequivalentieprincipe. De andere opvatting, het constantieprincipe, beschouwt allen energievorm als in wezen van een soort, nl. als mechanische energie.

Het blijkt nu, dat de bestudeering der levensverschijnselen (evenals reeds de ervaringen der scheikunde) het aequivalentie-principe aanbeveelt. In dien vorm is nu de eerste energiewet volstrekt niet in strijd met de opvatting van de werkzaamheid van immaterieele realiteiten in het leven. Daar nu de experimenten leeren, dat de wet van het behoud van het arbeidsvermogen voor de levensverschijnselen geldig is, kan men daaruit het besluit trekken, dat het wezen der levensverschijnselen een niet-energetische factor is, welke de energie, die het organisme van buiten ontvangt, in allerlei banen leidt. Deze factor kan echter zoowel eene dynamisch-werkzaam principe zijn, als een statistisch gerealiseerd idee.

Trachten wij nu van de tweede energiewet een korte uiteenzetting te geven. Deze wet, de z.g. entropiewet, leert, dat bij alle natuurprocessen de energie verstrooid wordt. Het best is dit begrijpelijk voor de warmte-energie. Deze denkt men zich als gegeven door de onregelmatige bewegingen der moleculen, en was men in staat deze onregelmatige beweging te ordenen, dan zou de tweede energiewet niet geldig zijn. Moest de geldigheid der eerste energiewet (als aequivalentie-principe) a priori verwacht worden, zoodat de levensverschijnselen op deze wet geen uitzondering kunnen maken; voor de tweede wet moet eerst experimenteel worden bewezen, en kan men vooruit daarover geen oordeel uitspreken.

Uitvoeriger wordt nu eerst de stofwisseling in verband met deze tweede wet beschouwd, en het blijkt, dat dit levensverschijnsel aan deze wet is onderworpen, voor zoover de stofwisseling der organismen en der meeste organen betreft. Na een critische bespreking, mede in verband met eigen onderzoekingen, komt spreker tot de conclusie, dat de tweede energiewet wel geldig zal zijn voor alle stoffelijke levensverschijnselen, maar dat de verstrooiing der energie bij de processen in de levende stof veel geringer is, dan bij de levenlooze verschijnselen.

Mede in verband met de verschijnselen der fermenten, wordt er op gewezen, hoe de geldigheid der tweede energiewet voor de levens-